

Recenzavimui pateiktas dviejų, gerai žinomų pradinio ugdymo srityje, autorių Ritos Makarskaitės-Petkevičienės ir Violetos Varnagirienės vadovėlio „Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris“ rankraštis. Pasaulio pažinimo vadovėlis skirtas I klasės mokiniams. Vadovėlio rankraštį sudaro dvi dalys – I ir II knyga, I knygos rankraščio apimtis – 69, II – 71 puslapis. Knygos bus išleistos „Šviesos“ leidykloje, Kaune, 2012 metais. Vadovėlis „Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris“ pirmą kartą buvo išleistas šioje leidykloje 2005 metais, todėl jau yra išbandytas ir palankiai vertinamas pradinį klasių mokytojų. Šis vadovėlio rankraštis yra tęstinis autorių darbas, jau patobulintas vadovėlio variantas, o tai byloja apie jo aktualumą ir reikalingumą.

Vadovėlis parengtas remiantis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pradinio ugdymo bendrosiomis programomis (2008). Orientuojantis į mokinių bendrųjų kompetencijų ugdymą, turėtų keistis ir ugdymo proceso organizavimas, tam reikėtų siekti ugdyti mokinių pasiekimus žinių, gebėjimų ir nuostatų pavidalu. Vadovėlio autorių siūloma vadovėlio medžiaga yra tinkama ugdyti Bendrosiose programose apibrėžtus mokinių pasiekimus, jame siūlomos veiklos ir yra į tai orientuotos. Vadovėlio medžiaga atitinka Bendrosiose programose apibrėžtas dalyko turinio apimtis, tačiau tenka pastebėti, jog galėtų būti daugiau atsižvelgiama į skirtingas vaikų socialines sąlygas, gyvenančių mieste ir kaime patirtį ir kitus panašius kontekstus. Prisimenant nacionalinių tyrimų (2003, 2005), kuriuose buvo tirti mokinių gamtamokslinės ir socialinės srities pasiekimai pradinio ugdymo programos pabaigoje, tyrėjų išvalgas apie kaimo ir miesto vietovėse esančių mokyklų mokinių pasiekimų skirtumus, akivaizdu, jog kaimo vietovėse besimokančiųjų pasiekimai prastesni nei miesto mokyklų mokinių. Todėl tyrėjų rekomendacijose siūloma daugiau dėmesio skirti esminių sąvokų supratimui, žinių susiejimui su jau turima moksleivių patirtimi. Todėl taisytinis tokios užduotys kaip antai: 33 puslapyje *...kaip daržoves žiemai ruošia tavo šeima...*, derėtų klausti, *ar ruošia...*; I knygos 61 puslapyje pateikta situacija puikiai tinka mokant vaikus taupumo, solidarumo šeimoje, bet čia pateikiamas klausimas galėtų būti ne apie sutaupymus pramogoms, nes šeimos situacija gali kartais būti tokia, kad minėtas klausimas nebus tinkamas visiems vaikams, ypač tiems, kurių šeimos tuo metu taupo vaistams, operacijai ar kitiems panašioms dalykams. II knygos 54 puslapyje pateikiamas klausimas sudėtingas dėl sąvokų – niekur nepaaiškinta „paslaugų tiekėjų“ samprata; 57 puslapyje žodžio *rengiasi* prasmė gali būti neteisingai suprasta dėl to, kad pokalbyje prieš tai kalbėta apie *stilingą laidos vedėją*.

Vertinant vadovėlio tinkamumą mokiniui mokytis pačiam, reikėtų pabrėžti, jog pateikti sutartiniai ženklai, kurie yra skirti mokiniui, padės jam suvokti užduoties pobūdį. Autorių

pateikiamų klausimų tikslingumas siejamas ne tik su nauja medžiaga, bet dažnai atvejais ir su mokinių mokymosi patirtimi. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tekstų pateikimas nėra tinkamas pirmosios klasės mokiniui. Vadovėlyje pateikiamuose tekstuose turėtų būti išskirtos pastraipos, kurių rašymas iš naujos eilutės, toliau nuo krašto padėtų skaitančiajam geriau suvokti vadovėlio tekstus.

Iš esmės vadovėlio iliustracijos papildo pateikiamą medžiagą, tačiau teko aptikti kai kurių netikslumų, pavyzdžiui, II knygos 48–49 puslapių tekste pateikiama, jog avys ilsisi, tačiau paveikslėlyje vaizduojamos avys ėda žolę. Pateikta tekstinė ir vaizdinė informacija, be minėtų atvejų, pritaikyta šio amžiaus mokiniams kiekiu, sudėtingumu ir proporcijomis. Atsižvelgiama į skirtingų mokymo(si) stilių mokinius. Kalba gana aiški ir logiška (išskyrus pastebėtus ir anksčiau paminėtus atskirus atvejus), suprantama šio amžiaus mokiniams. Be minėtų, mažai reikšmingų atvejų, pateikiamoje tekstinėje ir vaizdinėje informacijoje netikslumų ir klaidų nepastebėta. Tikėtina, jog informacija kels mokinių smalsumą, skatins norą pažinti ir mokytis. Toks autorių sumanymas neblogai atsispindi vadovėlyje. O ir pats vadovėlio pavadinimas siejamas su šio amžiaus mokiniams būdingu pažinimo troškimu ir žadantis „pažinimo pasaulio raktą“, tai yra – galimybę pažinti pasaulį.

Vadovėlis padės mokiniui mokytis pačiam, bet pasigendama tokių užduočių, kurios būtų orientuotos į mokymosi rezultatą, o ne į tik į procesą. Todėl trūksta aiškesnės sistemos, kurios pagalba mokinyt žinotų, ko jis turi pasiekti atlikęs užduotį, įsivertinti, ar jis pasiekė numatytą tikslą. Pavyzdžiui, ar išmoko ir ko. To galima būtų pasiekti formuluojant užduotyse požymius, pagal kuriuos būtų aišku, koks yra planuojamas mokymosi pasiekimas, ir ar jis pasiektas. Todėl kai kurias užduotis, kuriose mokiniai turi atlikti tyrimą, pavyzdžiui, I knygos 30 puslapyje, reikėtų formuluoti su tam tikru tikslu; 49 puslapyje – užduotyje taip pat nėra aiškiai mokiniui suformuluotas tikslas; 47 puslapyje – iš karto nurodomas rezultatas, todėl tyrimo daryti tarsi ir nebereikia, bet jei tyrimo tikslas – įsitikinti, ar teiginys apie tai, kad bakterijos ardo dantų emalį, teisingas, tuomet tokį tikslą ir derėtų formuluoti mokiniams. Abejotina II knygoje pateiktas užduotis *Iš knygų, interneto kuo daugiau sužinok apie kurį nors šioje pamokoje minimą mūsų krašto gyvūną ar augalą*. Užduoties atlikimo kriterijus „kuo daugiau“ yra netinkamas, turėtų būti tikslingesnis, pavyzdžiui, „tau įdomių dalykų“, „ką nors nauja“ ar pan. Taip pat ir 55 puslapyje tyrinėjimui skirta užduotis galėtų būti su tam tikru konkrečiu ir šio amžiaus mokiniui suprantamu tikslu. Panašu į tai, kad stebėtas pro kambario langą situacijas derėtų aptarti ne su draugais klasėje, o su namiškiais. Tada gal pavyktų ką nors keisti, kitais atvejais galima susilaukti neprognozuojamų pasekmių, kartais net pavojų stebėtojams (iš kiemo paauglių, net nusikaltėlių ar pan.). Ši užduotis abejotina vertybinių nuostatų prasme, kaip ir II knygos 36 puslapyje pateiktas klausimas *Ar yra panašiai pasielgęs Tavo draugas?*

Kadangi vadovėlio užduotys skatina naują mokomąją medžiagą sieti su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais, kai kurios verčia mokinius pamokoje kritiškai mąstyti, spręsti problemas, diskutuoti, kūrybiškai dirbti, be to, yra užduočių, kurios skatina mokinius pateikti savo vertinimus ir požiūrį, todėl galima teigti, jog vadovėlis tikrai naudingas ir tinkamas mokiniui ir mokytojui.

Išvada:

Vadovėlio rankraštis atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus pagal *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašą, 5 punktą* (<http://www.pedagogika.lt/index.php?-1787756346>, (Žin., 2009, Nr. 61-2450), todėl vadovėlį rekomenduojame leidybai.

Recenzentė

Dr. Danguolė Kalesnikienė

D. Kalesnikienė

[Handwritten signature]
Administracijos sekretorė
Kalesnikienė

